հիշանը։ Ասոնք էին նաեւ Թոմա պատրիարքին հակառակորդներն ու անոր մահուան պատճառները, և ասոնցմէ դարձեալ ծայր կու տայ Եղիազարեանց ու Թլթըլեանց հռչակաւոր վէճը պատրիարքական։

Տասն և եօթններորդ դարուն այդ մեծերուն մէջ է նաեւ ներհունն Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան, բարեկամն Այնթապցի Եղիազար կաթողիկոսին, նոտար և դրագէտ ու մատենագիր մեծատունն՝ երէց եղբայրը Տէր Կոմիտասի[1], որ և նախ Սամաթիայի Ս. Գէորգ եկեղեցիին աւագ սարկաւագն էր, և վախճանեցաւ 60 տարեկան 1695ին։ Գրած է հինգ գիրք պատմութիւն Օսմանեան թագաւորութեան ընդարձակ, Գիրք մը՝ անոր համառօտութիւնը, միւս Գիրք մը ոտանաւոր՝ Յակոբ կաթողիկոսի խնդրելովը, Աղեքսանդրի պատմութիւնը՝ նոյնպէս ոտանաւոր. թարգմանած է թուրքերէնի՝ Խորենացիէն քաղուածներ. գրած է՝ գերման դեսպանին խընդրելովը՝ պարսկական, հնդկական և փոքր Ասիայի աշխարհագրութիւններ. Գիրք մը ընդդէմ Հրէից, Քարոզներ, ճառեր՝ հայերէն տաճկերէն. պատմութիւն Երուսաղէմի, թարգմանած է թուրքերէնի՝ Աւետարանն և ինչ ինչ կանոններ Հին կտակարանէն. թարգմանած է յունարէնէ ու լատիներէնէ գիրքեր. տպագրել տուած է իր հսկողութեամբն երկու հատոր Գիրք — Մնացորդք Յիսուսի որդւոյ, և Տնօրինական տեղիք. գրած է ժամանակակից խնդիրներուն վրայ՝ ընդարձակ նամակներ առ կաթողիկոսս և պատրիարքունս, նաեւ յորդորականներ, տեղեկագիրներ ու յիշատակարաններ վանքերու վարչութեանց և արտունութեանց վրայ, ճանապարհորդած է փոքր Ասիայի շատ քաղաքներն ու գիւղերը, ինչպէս նաեւ՝ Պէրութ, Բերիա, Երուսաղէմ, Արմաշ, և այլն։ Գրած է նաեւ ստուգութեամբ իր ժամանակին պատմութիւնը, որմէ Չամչեան առած է շատ բան. մենք շատ փնտռած ու հարցուցած ենք իր այս գործերն ու չենք գտած. նոյն իսկ ամէնէն բազմահմուտ անձերու քով և ամէնէն բազմահատոր մա-

1. Տե՛ս Չամչեան հատ. Գ: Եւ վարք Տ. Կոմիտասի, էջ 9–10 :